

ENCO ĐANMARIJA
NAPOLILO

KORNJAČE SE
UVEK VRATE

Sa italijanskog prevela
Gordana Subotić

Beograd, 2023

Onima koji se ne predaju i nastavljaju da traže

Ostrvo je sloboda i zatvor

Ostrvo je sloboda i zatvor. Zato Salvatore trči, od jutra do večeri, za loptom, skače sa stene, iz sve snage okreće pedale bicikla s drugovima. Obožava vrelinu koja suši znoj, kamen od kojeg peku leđa, granitu od dudinja, titranje vrelog vazduha na putu koji ostrvo deli napola, od Zapadnog rta do najvećeg mesta, u kojem skoro svi žive. U kojem živi on s roditeljima, jedinac, bezbrižni deran.

Salvatoreova mama je vešta u pravljenju šustikli. U zimu i proleće ih veze, leti ih prodaje turistima, u jesen se odmara. Tata mu je ribar, ima mali čamac s dotrajalim motorom koji upoređuje sa starom mazgom što se nikad ne predaje, i mnogo mreža da ih baca u vodu. Mušterije su mu restorani i hoteli na obali, koji svakog dana naručuju gajbice ribe. Kako bi pobedili konkurenciju smrznute ribe iz okeana, ostrvski ribari spuštaju cene, smanjuju marže. Kažu da je leti lako snaći se, ali da uvek dođe zima.

Nisu se sreli slučajno, nije ih upoznala sudbina, već uličice na ostrvu i prostor koji se širi čim se izađe iz kuće, prostor koji uzdrma i ostavi bez daha. Pričaju da su i zbog toga kuće podignute jedna uz drugu, kao da se i tom blizinom može ublažiti strah od beskraja. A dečak i devojčica koji su blizu jedno drugog nemaju izbora do da se ujedine.

Igrali su se zajedno loptom na trgu i žmurke u učionicama osnovne škole. Viđali su ista lica, slušali iste reči, delili venčanja i sahrane. Nije teško zamisliti ih s rukom u ruci na Rtu Kaladrita kako otkrivaju nove poglede u sebi.

Ostrvo je sloboda i zatvor.

Salvatore širom otvori vrata kuće, ubrzan dah mu zastane u plućima kad ugleda oca koji ljubi ženu s rukom na njenim leđima, a drugom na njenoj zadnjici. Nagonski se okrene na drugu stranu, prodiše, sluša šuštanje koje dopire od njihovog razdvajanja.

Pravi se da se sablaznio dok se penje uza stepenice i zatvara u svoju sobu. Zapravo je srećan što je iznenadio njihovu ljubav, osećanje koje mu uliva sigurnost, puštajući ga da noću zaspi čim spusti glavu na jastuk.

Uostalom, i oni znaju za njegovu ljubav i smešno se krevetlje kad poštari ostavi ružičastu kovertu pored vrata. Napisao je Đuliji da bi mu sasvim odgovarala i obična bela koverta, koja bi mogla da prođe i kao podsetnik za obnovu pretplate na *Miki Mausa*, otkazanu tri godine ranije, ali ona kaže kako je to jedini način da bude sigurna da će pismo stići, kako poštari u celom svetu posebnu pažnju poklanjaju ružičastim pismima. Kad ona nešto reši, nema načina da je odvратиš. I mada Salvatore zna da je to jedan od razloga što mu je devojkica ona, a ne neka druga, nije uvek lako.

Upoznali su se baš kao i njegovi roditelji, srećući se na ulici, družeći se sa istim društvom. Đulija ima šesnaest godina, jednu manje od Salvatorea, i živi u Milanu jer joj je otac čuveni arhitekta koji često ponavlja kako je život stvaran i uzbudljiv u gradu, a dosadan i jednoličan na ostrvu, dobrom za letovanje, da se opustiš i odmoriš. Đulija kaže da joj se sviđa i jedno i drugo, i ostrvo i grad, i da ne zna gde bi volela da živi kad odraste. Salvatore se pravi da ima neko mišljenje pa kaže kako mu je draže ostrvo, iako u gradu, nekom od onih s neboderima i milionima žitelja, nikada nije bio.

Salvatoreu se Đulija na prvi pogled svidela. Ona je bila ta koja mu je prišla, odavno, koja je srušila zid što u detinjstvu razdvaja dečake i devojkice.

On je igrao fudbal s drugovima, jednog dana pred kraj leta, pod još visokim popodnevnim suncem.

Stajao je na голу, obeleženom majicama i potkošuljama. Dovikivao je uputstva drugovima, nije želeo da protivnici šutiraju na gol, da shvate kako on nije golman zato što mu se to sviđa, već zato što je u ostalim ulogama još lošiji. Isticao se u plivanju, u trčanju, ali za fudbal je bio pravi duduk.

Đulija je prišla, gazeći suhu travu lagano, kao da joj je žao.

– Mogu li da igram? – upitala je.

– Ima nas paran broj, s tobom će nas biti neparan. Ako hoćeš, možeš da zauzmeš moje mesto – rekao je Salvatore, premeravajući koracima dužinu gola kako bi joj pokazao da je to dosadna uloga.

– Ne sviđa mi se na голу. Dobra sam u napadu.

– Ostali ti nikad neće dati da igraš.

– A ti?

– Šta ja?

Đulija mu se nikad ranije nije obratila, a sad mu postavlja sva ta neobična pitanja.

– Ti bi mi dozvolio da igram u napadu?

Prestao je da prati akciju, pogledao ju je. Osmehivala mu se, imala je blistave oči i odrana kolena.

– Ja bih. Mislim da bih – odgovorio joj je, kad mu je slabo udarena lopta pozadinskog igrača prošla kroz noge. Uprkos primljenom голу, niko nije hteo da ga Đulija zameni, svi su pljuvali na zemlju da bi njihovo odbijanje zvučalo važnije.

Ona nije pokušala da ih ubedi, uzela je loptu Salvatoreu iza leđa i potrčala. Tek tad su Salvatore i njegovi drugovi shvatili da su okruženi devojčicama koje ciče. Đulija je stigla do bicikla, pa sa ostalima iščezla u prašini okrećući pedale najbrže što je mogla. Trebalo im je nekoliko sekundi da reaguju, kasno su shvatili da je to bio dobro smišljen plan, da su gume na njihovim biciklima ispumpane, a da ih peške nikad ne bi stigli.

Na povratku kući, neki su tvrdili da im je Salvatore saučesnik, drugi da je on sprečio sramotu. Salvatore ih nije slušao, mislio je samo na Đulijin osmeh, na lakoću njenog bega, nje-
nu kosu na vetru. Nisu ga više zanimali ni lopta ni utakmice, kao da nikad nisu ni postojale, zbrisane nekom silom zbog koje se smejaio sâm, praćen začuđenim pogledom svojih drugova, zbog koje mu se u stomaku komešalo pri samoj pomisli da je ponovo vidi.

Bilo je prkosa i sitnih osveta koje su se okončale s krajem leta i odlaskom stranaca, kako su zvali one koji su se iselili na kopno.

Đulija i Salvatore su, šćućureni u hladu fontane na trgu, počeli zajedno da provode vreme odmora posle ručka, koje je na ostrvu svetinja.

- Tvoji drugovi znaju da si ovde?
- Kad bi znali, ne bi više progovorili sa mnom.
- Hrabar si.

Salvatore je osetio da su mu se obrazi zažarili, dok se češkao po glavi u potrazi za nekom suvislom mišlju zbog koje neće izgledati kao običan panj.

– Jedan rođak mog oca je skočio na glavu sa školja. On je bio hrabar.

- Visoko je kao zgrade.
- Kunem ti se da je istina – odvratio je s kažiprstima ukrštenim preko usana.
- Jedan moj drug ubija meduze golim rukama. – Đulija je sastavila pesnice podražavajući davljenje.

– Nisu one kokoši. Nemaju šiju.

Đulija se nagnula ka njemu da negoduje, ponovivši gest s kažiprstima ukrštenim preko usana.

Izbliza su njena usta bila smešna Salvatoreu.

– Šta je smešno?

Kad bi njihovi drugovi izašli iz kuća i pridružili im se, morali su da se razdvoje, da stvore barijeru koja im nije pristajala.

Krišom su se gledali, sa suprotnih strana trga, na plaži, među talasima. Smišljali teme za razgovor, anegdote, na primedbe odgovarali zakletvama. Učili su malo-pomalo da veruju pogledima onog drugog. Učili su da prepoznaju nijanse, da cene iskrenost.

Jedne nedelje su njihove porodice bile pozvane na svadbu nekog momka sa ostrva i ćerke bivšeg zamenika gradonačelnika, koji se preselio u Rim da bi postao poslanik. Zamenik gradonačelnika se, rekao je Salvatoreov otac, uzneo, umislio je da novcem može kupiti i poštovanje onih kojima nije bio po volji. Na ostrvu, uvek je govorio Salvatoreov otac, novac služi samo da odeš, ko hoće da ostane ne može se kupiti, zamenik gradonačelnika je to zaboravio.

Niko nije mario za razmetljivi obred koji je nagrdio skromnu mesnu crkvu zatrpavši je japanskim cvećem i pozlaćenim ukrasima, niko nije slušao parohovu banalnu propoved o ljubavi i preciznim ulogama muškarca i žene. Prisutne su zanimali mladenci, odrazi istine koje su svečana odeća i obred jedva skrivali.

Uveče, posle večere, uz pesmu i muziku jednog melodičnog trija, Đulija je prišla Salvatoreovom stolu, uhvatila ga za ruku pa ga povelala daleko od svetla, ne zastajući. Nosila je beli pakećić obmotan ukrasnom trakom.

– Imamo još malo vremena – prošaputala mu je kad su tonovi sintisajzera počeli da zamiru, a zrika zrikavaca postajala sve glasnije.

– Za šta? – upitao ju je, sa oznojenom rukom u njenoj, ne mogavši da se ne iznenadi.

– Za sebe – jednostavno je odvrtila, načas se okrenuvši da ga pogleda.

Salvatore je, i ne znajući zašto, pomislio na neki rebus iz *Nedeljne enigmatike*, u mislima je stvorio sliku njih dvoje sa

slovima unaokolo i dugačkim nizom brojeva. Ponavljao je sebi da će sve biti jasno bude li uspeo da ga reši: biće na visini zadatka. Nevolja je u tome što je, osim za fudbal, bio duduk i za rebuse i dok bi njegova majka rešila deset, on bi završio jedan.

Đulija ga je odvela do bicikala, okretali su pedale osvetljavajući metar ispred sebe ulice kojima su i vezanih očiju mogli da prođu.

Salvatore je znao kuda su pošli, i svidela mu se ta zamisao. Zviždukao je neku melodiju prateći trag Đulije u belom, laganom haljetku koji ju je pretvarao u neuhvatljivu priliku.

Na Rtu Kaladrita mesec se skrivao u mraku, zvezde su bile iznad njih i okruživale ih.

Đulija je petljala sa onim paketićem, pa izvadila nešto iz njega.

– Dođi – rekla je, pritisnuvši ruke na grudi.

Salvatore se uključio, izvršavao je naređenja, pokušavao da ostane usredsređen kako bi kasnije mogao precizno da se pri-seti razgovora i gestova.

Šćućurili su se uz školje, naslonivši se na dve stene koje su ih štitile od svežeg i upornog povetarca.

– Znaš li šta je ovo? – upitala je Đulija pa pokazala na predmet koji je držala između prekrštenih nogu.

– Nemam pojma – odgovorio je on, dahćući u polumraku.

– Zovu je svetiljka sudbine. Kažu da je onima koji ih zajedno upale suđeno da im se životi zauvek ukrste.

Omakao mu se tihi smeh, na šta je ona uzvratila mrštenjem.

– To je ozbiljna stvar.

– Gde si je našla?

– U poklonima koje su mladenci namenili svatovima. Napravljena je upravo za one koji još nisu sreli svoju sudbinu.

– Ti bi volela da sretneš našu? – upitao ju je ispunjen nadom, ali piskavim tonom dečaka u neverici.

– Ako ti hoćeš – stidljivo je odvrtila. Salvatore je iznenada ustao, bio je to jedini način da obuzda uzbuđenje.

– Moramo to stojeći – naglasio je, ne bi li pružio sebi priliku da ublaži nemir i protrese noge.

– Dobro. Uzmi ovo.

Pružila mu je upaljač pa pripremila fitilj papirne svetiljke.

– Spreman?

– Da.

Morali su da pokušaju nekoliko puta, rukama da zaklone plamen kako se ne bi ugasio, ali na kraju su uspjeli, svetiljka je gorela.

Ostala je između njih nekoliko beskrajnih sekundi, pomerala se u stranu, a onda se, nošena vazdušnom strujom podigla iznad njih i brzo odjedrila. Postala je još jedna zvezda, još jedna blistava tačkica koja je letela iznad mora i značila nešto neizmerno.

Posmatrali su je opčinjeni, pokazivali prstima kad bi je izgubili iz vida, a malo pre nego što je nestala, pre nego što ju je nebo progutalo, Đulija je rekla: – Ako se ne poljubimo, neće vredeti.

Salvatore je klimnuo glavom i progutao uprazno.

Stajao je naspram nje pa rekao: – Dobro.

Nisu smeli da oklevaju, a ujedno nisu mogli ni da žure. Bili su udubljeni u iščekivanje poljupca, mnogo pre no što su im se usne okrnule. Bio je to nežan, prvi i savršen poljubac.

Salvatore je osećao žmarce i kako oboje podrhtavaju.

Noć ih je vratila kući opijene nečim što nijedna supstanca ne može da zameni. Srećne od poljupca, od života, od svojih slobodnih ruku, od te izazvane sudbine koju su s bezazlenom razmetljivošću smatrali osvojenom.

Ostalo je još nekoliko dana do Đulijinog odlaska, i sad su trenuci s njom bili jedini u danu koje je iščekivao. Rađalo se s jednostavnim rečima, s pričama o vetrovitim zimama i zimama u jednom milanskom stanu, jedno osećanje koje će ih

čvrsto vezati, prisiljavajući ih da čekaju daleki povratak i prvo od mnogih, od bezbrojnih pisama u ružičastoj koverti.

Proleće je prvi cvet koji iznikne na visoravni, njegova žuta boja koja se od jutra do večeri prostire kao tepih po kojem se trči raširenih ruku uz vetar, proleće su papirni avioni, napeti mišići i razbarušena kosa.

Salvatore, četiri sloga i devet slova. Ne koristi hipokoristike, ni Toto ni Salvo, ne sviđaju mu se, s njima se oseća kao kljast. Njegovi drugovi ih koriste kao oružje u svađi, pretvaraju se u komarce, sikću Too-to, razmenjuju slogove i bacaju ih na tlo. Ne svađaju se često, ne razgovaraju mnogo, usredsređuju se na igre, na nadmetanje, na pobeđe i na umeće prihvatanja poraza.

Navikli su da budu u grupi, prepušteni na milost i nemilost neopozivim odlukama i porodičnim odlascima, s koferima i naduvenim očima, nameštajem utovarenim u kontejner, očevima i majkama ispunjenim nadom. Pozdravljaju se neodlučni, svesni da odrasli odatle žele da odu.

A oni upijaju, uče geografiju, gledajući u mape zavide onima koji naseljavaju raznobojne prostore, hiljadu puta veće od malog trougla koji predstavlja njihovo ostrvo. Neko govori o boljim školama, o mentalnim širinama, o ljudima i brojevima, o nestajanju, o udobnosti onih koji se profine. Neko se digne, pokaže neku tačku, bilo koju, zvonik, mrko stenje, more ispod njega i kaže kako izvan toga ništa ne postoji, kako nebo nije plavo, kako su pluća nekog rođaka istrulila u rudniku, kako uveče pljuje krv u tanjir a zubi mu cvokoću od jeze. Nakuplja se strah u njima, iako su granice jasno povučene i s visoravni mogu da ih vide, nacrtaju i pretvore u temelje. Ostrvo se čini malenim iako je beskrajno.

Idu u luku, a bleđa lica naspram njih u metežu ne ohrabruju ih već ih preplavljaju. Mirisi, naglasci, različiti jezici, frizure,

boje očiju i kose obavijaju ih u usputni zagrljaj koji ih ostavlja ispražnjene, s rukama u džepovima i stopalima koja šutiraju kamenčiće u vodi.

Ali zbog drugog nečeg su oni tu: zbog devojaka svetle kože, svetle kose i plavih očiju. Gurkaju se, pogledi su im brži od kombija u koje se turisti ukrcavaju ne bi li ih oni odvezli u hotele. Radari su koji registruju mete i arhiviraju informacije. U iščekivanju sledećeg broda razgovaraju o tim devojkama, broje ko ih je više video, prave tabelu na osnovu pouzdanosti uočenog, na osnovu izjava svedoka koji potvrđuju uopštene opise majica, japanki, dužine kose.

Najviše njih vide prilikom uplovljavanja i isplovljavanja. Kad su uplašeni smeju se, ćušaju se laktovima kako bi hrabrili jedni druge i ličili na odrasle muškarce kojima ne treba ništa, iako odrasli muškarci sa ostrva ne izgledaju ništa manje privučeni tim devojkama, dok trljaju bradu pazeći da ih žene ne vide.

Neke, ponekad, sretnu na ulicama ostrva kako proleću na motociklima i nikad se ne zaustave. Ne znaju gde one spavaju, kako provode vreme, šta rade kad ne idu na plažu. Rado bi ih zaustavili, pitali, ali plaše se da ne govore njihov jezik.

Proživljavaju svoje godine, odvajaju suštinu, između naivnosti i zavaravanja, između gubitka i krhkosti.

Salvatore oseća da je neiskren, da se ne odražava sasvim u pogledima drugova. U jednom džepu pantalona nosi najnovije Đulijino pismo, plaši se da će mastilo izbledeti ili da će zaboraviti datum njegovog dolaska. Određen dan, pored njega mesec, bez godine, jer godina ne može biti ta. Godina u kojoj će se sve promeniti.

Drugovi su mu već na plaži, mirne savesti, hrabro se suočavaju s talasima i izronjavaju, ne shvatajući da je more sve burnije, da dno dodiruju vrhovima prstiju.

Salvatore je u međuvremenu čeka, dodiruje ružičastu kovertu, zakorači u stranu pa iskosa gleda devojke koje mu dolaze

u susret. Nijedna od njih nije ona, i zasad ga ništa drugo ne zanima.

Pristanište, podne, jedan julski dan. Sunce topi asfalt, stapa ga s gumenim đonom japanki. Salvatore je jednu ruku prislonio čelu i gleda obzorje. Đulija mu je telefonirala, rekla mu je kad stiže brod kako ne bi zadržavao dah sa svakim koji se priveže.

Na niskom zidu sedi Tobija, stari prodavac voća koji dane provodi u luci otkako mu je žena umrla u jednoj bolnici na kopnu. Kaže kako će ona uskoro ozdraviti, ukrcaće se na trajekt i vratiće mu se. Kad je pijan, siguran je da mu je žena na dnu mora i bdi nad njom da se ne bi osećala usamljeno. Salvatore se nada da će se, na ovaj ili onaj način, njih dvoje naći. I on bi, kad bi izgubio Đuliju, čekao i ne bi se predavao.

Brod se, u daljini, polako povećava, s dimnjakom koji izbacuje crni dim i sa čeličnom kobilicom koja deli more nadvoje.

Iskrcavanju kao da nema kraja, mnoštvo koje se izliva kroz spuštena zadnja vrata neobuzdano je. Salvatore ne mrda, pogled mu je budan, ruke prekrštene, noge napete, spremne na skok. Reka ljudi raspršuje se, posada se sprema za ukrcavanje novih putnika.

Načas pomisli da je pogrešio, razočaranje je slično Tobijinom kad se zaputi u kafe. I zato je još lepše biti obujmljen nečijim rukama, mirisom upravo ispečenog hleba, nežnim šuškanjem kose na licu.

I nekolikim rečima zbog kojih uzvraća zagrljaj: – Ja sam, stigla sam.

Đulija je drugačija, ima izvajano telo šesnaestogodišnjakinje. Svakog leta se ponovo rađa sa sve naglašenijim oblinama, koje on kasnije vešto zamišlja u snovima.

– Ti si – kaže joj, gledajući je u lice, i dalje nesiguran u izvesnost tog trenutka.

Ona zna da je to kompliment, da je to „ti“ konačno osvaja-nje, da ukazuje na isključivo pravo.

Idealizuju, lete nesvesni visina, praćeni pogledima setnih odraslih koji navijaju za njih.

Dulijini roditelji se pozdravljaju s njim, uđu u auto preto-varen koferima, pa idu da otvore kapke na kući, da provetere. Na sebi nose sloj gradske modernosti sačinjene od dizajnerske odeće od belog lana i satova koji izgledaju teški, koji se moraju odložiti da bi se ti ljudi prilagodili sporim ritmovima.

Dulija ga uhvati za ruku.

– Idemo na Kaladritu.

– Sad? – pita je misleći na ručak, na kofere koje ona mora da raspakuje, ne može da se oslobodi traga u asfaltu u koji je potonuo japankama.

– Da, odmah, smesta – kaže mu, a njeni beli zubi zasenju-ju njegov otpor i vraćaju ga tačno u onaj trenutak prethodnog rastanka, brišući mesece iščekivanja, pretvarajući ih u mirne dane, svesno zaboravljene.

Poznaju se, treba im nekoliko sekundi da se naviknu na svoje senke koje počinju da ih prate, dok govore i ponavljaju, od reči do reči, ono što su jedno drugom pisali. Nisu telefoni-rali jedno drugom, nisu slali poruke na mobilni ili imejl, samo su mnogo pisali, okrugla „a“, njena izdužena „f“, oštra „z“ i njegova nakrivljena „t“. Njihova abeceda izvor je i rudnik sva-kojakih veza.

Kad joj je predložio da razgovaraju telefonom, odgovorila mu je belim listom papira sa svega nekoliko rečenica citiranih iz knjige koju je čitala.

Ti i ja smo u slovima. Nećemo imati nikakvih izgleda u stvarnom svetu, ja ovde, a ti tu. Budemo li se čuli, izgubićemo smisao svoje udaljenosti.

Sad kad je vozi na šipki bicikla, a njena kosa ga golica po nosu, s točkovima koji škripe po pošljunčanoj stazi, Salvatore

shvata vrednost njenog izbora koji nesrazmerno pojačava ono „ti“ i ispunjava prostranstvo visoravni.

Dvoje su ludaka koji se pod podnevnim suncem smeju galebu što se bori sa strujom, dvoje ludaka koji ciče od radosti dok se ovlaš dodiruju, dok upotpunjuju sliku koja kao da je sazdana od svetlosti.

Put ih vodi na kraj sveta, zapustela zemlja u jednom trenutku se jednostavno završava, postaje vazduh i strma litica iznad mrkog i dubokog mora. Ostave bicikl i kao svaki par sa ostrva koji tu dolazi da potvrdi ili obnovi svoju vezu, udišu obzorje i gledaju u daljinu. Sumaglica je zamutila obrise, oduzima im osećaj da su u fokusu, da upravljaju svojim pokretima.

Đulija se saplete o poveći kamen.

– Ajoj! – uzvikne, sagnuvši se da protrlja prste na nozi. – Navikla sam na ravne pločnike, na ovom kamenju gubim ravnotežu. – Naglasak joj je bezizrazan, upliće se u suglasnike.

Veliko prostranstvo im oduzima zaklon napisanih i već izgovorenih reči. Tu nema uloga ni maski da ih zaštite.

– Sad si prava građanka – kaže Salvatore, iznenađen naglašenom netrpeljivošću izgovorenog.

– Šta hoćeš da kažeš? – Prilazi mu, a on se povlači sigurnim, razmetljivim koracima približavajući se ivici.

Popne se na pljosnatu stenu koja se nadvija nad prazninom.

Đulija se prepadne.

– Šta to radiš?

– Dođi.

– Plašim se.

– Pokaži mi da se nisi promenila, da si jedna od nas.

– Ne moram ja tebi ništa da pokazujem – odvratila podbočena, s ratobornim izrazom lica.

Ali previše je blizu te je Salvatore zgrabi.

– Gledaj. – Pokaže joj more koje se peni pedeset metara niže.

– Ne mogu.

– Ne želiš da povratiš ravnotežu?

Đulija podigne glavu, ruke je pritisla uz majicu, netremice ga gleda pravo u oči.

To bi mogao da bude izazov ili izraz poverenja. U njenom pogledu je odlučnost koju poznaje, koja ga prestravljuje, koju obožava.

Oslobađa se stiska, odvaja se od njega, zakorači jednom pa drugom nogom. Don jedne patike joj zakači spoljnu ivicu stene, stanjenu od vetra. Kolena joj zaklecaju trenutak pre no što će se zagledati duž školja, u beskraj.

Možda više nikad neće toliko zavisiti jedno od drugog, ujedinjeni slučajno, nizom mogućnosti, rizikom da sve izgube.

– Hrabra si – prošapuće joj, ruke su joj na njenim kukovima, ublažavaju strah.

Đulija ne može da odvoji pogled, opčinjena opojnom opasnošću.

Salvatore bi voleo da zna o čemu ona razmišlja, da spozna suprotnosti koje je pokreću, da bude u stanju da je razume.

Potom ivica stene popusti pod njihovom težinom i odlomi se. On hitro odskoči unazad držeći Đuliju za nadlakticu, no ona se s bolnim čuđenjem otrgne. Strah se hrani preciznim detaljima, bukom odrona, Đulijinom nogom koja više nema oslonca, dok je druga savijena i nestabilna, beskrajno dugim odsustvom njene reakcije.

Povuče je silovito, pobedivši njen otpor pa je odvuče nekoliko metara koji kao da još nisu dovoljni, sve dok se ona ne otme.

– Pusti me! – dovikne, žmureći, udarajući ga pesnicama.

Padnu, ali ne kao što su očekivali, tresnu zadnjicom što ih toliko zaboli da na trenutak ostanu bez reči.

Đulija ustane, otrese prašinu, pokreti su joj, zadihanoj, odsečni. Zaputi se niza stazu, pravih leđa, liči na ranjenu tigricu.

Salvatore je doziva, ona se ne okreće, ne zaustavlja se.

Sedne na bicikl i prati je. Pretekne je, prepreči joj put.

– Izvini.

– Pusti me. Mogli smo da poginemo.

Razlike se zaoštavaju u gubljenju kontrole. Njen ton je krut, zagađen nervoznim naglaskom.

– Zar zajednička smrt nije jedna od onih romantičnih stvari koje ti se toliko sviđaju? – kaže joj on, izvivši se preko guverнала, usnama joj dodirujući kosu.

Đulija prekrsti ruke, gleda u stranu, u travuljinu sprženu na suncu.

– Šta hoćeš od mene?

– Osmeh.

Iskrivi lice u grimasu koja liči na ono što je od nje traženo, koja se kao ivica provalije lomi i preobražava u jecaje, u plač koji ga optužuje i zatiče nespremno.

Salvatore pusti bicikl pa je obujmi svojim telom, stegne je čutke je preklinjući da prestane.

Traži njeno lice skriveno iza kose zalepljene za kožu, uveren da krivica za plač leži u strahu.

– Ne mogu. Ne mogu više.

Reči koje spopadaju sećanje, izbrisane dane, reči iz pisama koje pogađaju u metu u jednom zaboravljenom kutku u kojem borave ista osećanja, isti bol.

– Možda smo previše mladi za sve ovo – kaže Đulija šireći ruke, kao da misli na njih, na ostrvo, na vasionu.

Jedan trn mu se odnekud zarije među rebra, natera ga da poskoči, pobuni se, podigne, pokuša da sastavi nit koja ih vezuje i koju ni za šta na svetu ne bi ispustio iz ruke.

– Nije istina – kaže, vukući je, privlačeći svu njenu pažnju.

– Pogledaj nas – nastavlja, podražavajući njene raširene ruke ne bi li razumeo sve ono što je ona razumela, ne bi li joj uzvratio drugačijim pogledom za koji se nada da je bolji.

Nema drugog oružja do da pokrene u njoj ono što je pomišao da će je izgubiti pokrenula u njemu.

I sa savršenom usklađenošću namera koje se poklapaju, osmesi se vraćaju, ponovo su u luci, sekund pošto su se još jednom pronašli. Počinju odatle, s prvim ranama da ih zacele, sklone u stranu kako bi mogli da produže, koliko koraka, niko ne može znati.

Provode zajedno vreme kojeg kao da nikad nije dovoljno. Ručaju u Salvatoreovoj kući, uživaju u jelima koja je spremila njegova majka, a koja Đulija opisuje kao „pirotehničke spektakle“, jela sa svežom testeninom i ribom koju je njen otac upravo ulovio.

Kad su bili deca, nekoliko godina ranije, jedne subote ujutru pošli su s njom na pijacu. Đulija je došla na letovanje s tetkom po majci, koja je dane provodila u kući sa upaljenim klima-uređajem.

Salvatoreova majka ih je držala za ruke dok je bradom pokazivala prodavcima koje voće ili povrće želi da kupi. Đulija je čekala da stignu pred tezgu oštrača noževa Ernestina, koji je dolazio s kopna i uvek imao bombonu za nju. Salvatore je iskoristio priliku da umakne majčinoj kontroli, pa se iskrao do kioska da od džeparca kupi kesicu sličica i novi strip.

Nebo nije obećavalo ništa dobro, pala je i poneka kap kiše, preznojavali su se od vlage, a starci su gledali u more razmenjujući štire iskidane reči. Široko se pretvarao u maestral, a oni su znali da će se nešto dogoditi.

Kad je more počelo da se povlači, ljudi su ušli u kuće, pijaca se ispraznila.

– Gde si bio? – upitala je majka Salvatorea, koji je u džepu krio sličice a iza leđa strip. – Sve si potrošio? Priznaj. – Volela je da ga zavitlava, da ga zove rasipnikom i da beži dok je on u šali juri oko kuhinjskog stola.

– Kupio sam samo strip – rekao je Salvatore, ne shvatajući da tanak pamuk kratkih pantalona ne ostavlja sumnje u pogledu sadržaja džepova. Đulija i Salvatoreova majka nisu mogle da zadrže smeh pred njegovim namrštenim licem, pa su stale da ga podražavaju.

– Idemo kući? – upitao je on, krenuvši.

– Čekaj, dođite sa mnom. – Salvatoreova majka ih je ponovo uhvatila za ruke i povela uz neke stepenice, sve do terase koja je gledala na uvalu Palme, odakle su bezbedno mogli da posmatraju krajolik.

Čamci su se, izgubivši podršku vode, nakrivili u pesku kao ostaci brodoloma.

– Stiže – rekao je Salvatore tonom stručnjaka, ne bi li iznenadio Đuliju koja je posmatrala prizor skupivši ramena pred vetrom.

– Marobio¹ – dodao je, podlakticama se oslonivši na ogradu, njušeći vazduh u potrazi za mirisom oluje.

– Šta je to? – Đulija je pitala Salvatoreovu majku, a njemu je bilo krivo.

– To je more koje se brzo povlači i vraća. Niko ne zna zašto se to događa.

Ribari su se brzo kretali ne bi li zaštitili čamce, među njima je bio i Salvatoreov otac.

Salvatore i Đulija su mu mahali, a njegova žena je poslala poljubac u vetar.

Oblaci su pocrneli, lišće palmi se savijalo i kidalo. Za nekoliko minuta more se vratilo, preplavilo je plažu, stiglo do ulice i okrznulo zidove kuća. Jedan čamac se izvrnuo i potonuo.

Salvatoreov otac se popeo na terasu, razbarušivši deci kosu, pa se i on naslonio na ogradu.

Gledao je nekud u daljinu kad je rekao: – Deda mi je pričao da su talasi šaputanje mora i da je marobio njegov krik.

¹ It.: *meteocunami*. (Prim. prev.)

Njegova žena je zaškiljila ne bi li zaštitila oči od peska, Đulija i Salvatore su slušali krik mora pokušavajući da dokuče je li bolan i veseo.

Popodne su proveli uz more, na najnepristupačnijim plažama skrivenim iza oštih litica, gde turisti ne dolaze, među strmim stazama i školjem koje treba prepešačiti. U tu pustolovinu su se upustili ne s drugovima, ne više s momcima i devojkama, već sa improvizovanim parovima i pokušajima podražavanja. Uzimali su ih za primer, zavideli im na odlučnosti njihovih ruku da se ne razdvoje i iz istog razloga ih zavitalavali. Oni su crveneli i plivali sami ne bi li dokazali da su jaki.

Biciklima su zaobišli aerodrom, pa se opružili licem ka smeru sletanja. Uzbuđuje ih iščekivanje ogromnih čeličnih ptica koje nose stotine ljudi. Nadmeću se ko će prvi primetiti tačkicu koja se približava s nekog neodređenog parčeta neba. Pokazuju je, dok se ona uvećava i postaje prepoznatljiva. Zahvaljujući jednom poznaniku koji radi u kontrolnom tornju, dobili su raspored odlazaka i dolazaka. Čitaju imena gradova o kojima ništa ne znaju, zamišljaju mostove i prolaze, nebodere iz filmova. Pozdravljaju, mašući, ne dobijajući odgovor. Uvereni su da ih na svakom letu neko primeti i pokaže ih ostalim putnicima i da njihov odmor počinje upravo tim pozdravom. Ponekad pokušaju da žmure prepuštajući se brujanju motora koje u mraku sve potiskuje i nadjačava: u trenu te odvuče.

Jedno veče pokušavaju da provedu razdvojeni: hodaju varoškim ulicama, idu na piće u različite lokale. Ali osećaju se nepotpuno te čekaju jedno drugo ispred kuće.

– Kako je bilo? – pita Salvatore.

– Išle smo na tezge. – Đulija sleže ramenima, ljulja se napred-nazad.

– Ja sam izveo jedan ogled. – Drži se za drvenu ogradu u vrtu, pokušava da stoji ali ne uspeva.

– Pijan si – kaže ona, ubovši ga prstom u slabinu.
– I došao sam do jednog zaključka.
– Kojeg?
– U ogledu. Slušaš me?
– Gledala sam te. – Đulija mu miluje lice a on uzdrhti, jer je to jedan od gestova koji mu najviše nedostaje kad nje nema.

Duboko udahne.

– Dakle, jednostavno je: pokušao sam da pijem i pijem, kao u filmovima, gde glavni junak ispija čašicu za čašicom ne bi li zaboravio.

– I jesi li uspeo? – pita Đulija, još više se približivši.

– Nisam, štaviše, to mi je pomoglo da se usredsredim na samo jednu misao.

– Koju? – promrmlja Đulija.

– Znaš.

– Možda je ista kao moja.

– Onda kaži ti meni.

– Ne, ti kaži.

– Ti.

Jedna zamenica, jedna misao, jedno značenje koje je lepo ponavljati i ponavljati.

Sutradan su se zaputili drumom koji vodi na plažu Zečjeg ostrva, okretali su pedale jedno iza drugog, između parkiranih automobila, preticali su ih na motociklima oni malo stariji od njih. Vozili su brzo, iako nisu žurili, mladi su i broje dane, a ne godine.

Salvatore je presekao put skrenuvši desno u traku tla koja se jednim delom pruža uz školje, a malo napred zalazi među grmlje i indijske smokve. Točkovi bicikla podižu trag prašine koja ostaje u vazduhu iza njih, uzvici kupača su daleki, a onda ih više nema.

Vrelina postaje nepodnošljiva, ispunjena ustajalom vlagom šibanom kratkim i svežim naletima vetra s mora.

Đulija se žali, zaustavi se i skine majicu.

– Nadam se da je vredno truda.

Salvatore je čeka, osmehuje se tajnovito i dlanom briše znoj sa čela.

Stižu na proširenje na kraju staze. Među ugljenisanim ostacima neke logorske vatre ostali su čelični kostur stolice, spljoštene limenke i kesa sa smećem.

– Probisveti – sikće Salvatore. – Pre neki dan nije bilo ovog užasa.

– S kim si bio? – Đulija se oslobađa bicikla i istresa pesak iz baletanki.

– S majkom. Nabrala je malo tršlje.

– A zašto smo mi sad došli ovamo?

– Ne budi nestrpljiva. Moramo da hodamo i da budemo vrlo tihi.

Salvatore sigurno stupa, pokazuje Đuliji trnovit stričak, sklanja granje jednog grma kad se prolaz suzi i šapuće joj kuda da ide.

Zemlja je gola, dugačke pukotine razdvajaju je u grudve, liči na kožu nekog starca razapetu usred mora. Stenje šibano vetrom nije daleko, čuje se siktanje koje im pravi društvo.

U blizini dva velika kamena okružena puzećim rastinjem i isprepletenim grmljem, Salvatore se zaustavlja, pokazuje Đuliji da bude tiha pa prostre peškir na zemlju.

Sednu i čekaju.

Đulija mu veruje i ne postavlja pitanja, gleda kud i on, nečujno diše i ne mrda iako joj listovi već trnu od sedenja s prekrštenim nogama.

Potom se nešto dogodi, neki šušanj, stidljiv cvrkut, skakutanje s grane na granu, sa zemlje u nebo. Iznenadno izvijanje melodije, zov praćen odgovorima i prelaženjem s tona na ton

različitih visina. Porodica češljugara i njihovi privatni razgovori, koncert za Đuliju i Salvatorea koji slušaju i voleli bi da ustanu, da rašire ruke i uzlete, istim zvukom da odgovore na ptičji pev.

– Kažu da su češljugari simbol strasti – primeti Salvatore.

– Prelepi su.

– Nekad je ostrvo bilo obraslo drvećem, onda je neki bezumni kojeg su poslali Burbonci odlučio da sve raskrči. Nije ostavio nijedno drvo, mnoge vrste su istrebljene, ali češljugari su odoleli, prilagodili su se.

– Hvala ti što si me doveo ovamo. – Đulija ga je poljubila u obraz.

– I mi se možemo prilagoditi i odoleti. – Salvatore je gleda, osmehuje joj se.

– Odolećemo vremenu?

– Da, mi smo kao ove biljke. Korenje nam je isprepletano.

Sunce se spušta na zapadu, a vreme koje ih ne razdvaja prebrzo prolazi da bi bilo zaustavljeno.

Šta bi bio život bez onog osećanja koje te drži u uverenju da si srećan? Osećanje koje mnogi ne poznaju, koje su zakopali iz hiljadu razloga i koje s nelagodom zanemaruju. Hemija, temperatura i čula. Osnovni sastojci: jedan momak i jedna devojka. Prva ljubav, udaljenost, leto. Brdo krševitih sećanja, zamena za iluziju.

Oni su Đulija i Salvatore, vrhunac nečeg što ne mogu da shvate niti da dohvate rukama. Rođenog u ritmu disanja, između izgaženog kamenja, u nožicama neke bube koja im je hodala po koži obojenoj suncem.

Ukrcaju se u čamac Salvatoreovog oca, rano je, jedno drugo zaražavaju zevanjem. Otac napušta privezište i otiskuje se ka pučini. Talasi su mnoge kolevke u koje ulaze i izlaze iz njih, deo čuda koje ne prestaju da opažaju.

Plove ka mestu gde je školje više, nagrizeno vodom i vrom. U Vulkanskoj špilji, nazvanoj po visokom svodu nalik krateru, otac baca sidro a oni uskaču u vodu s maskama i di-saljnkama. Prolaze pored tankog sloja stena kako bi ušli u špilju. Sunčeva svetlost propuštena kroz vodu stvara male duge koje se pojavljuju i nestaju u raspršenim česticama vode, kristali soli pokrivaju zidove. Kažu da će jednog dana krečnjački materijal popustiti i otkriti špilju preobražavajući je u jednostavno udu-bljenje u školju.

Mala plaža dočekuje ublažene pokrete talasa.

Salvatoreov otac je ćutljiv ćovek, navikao na jednostavne stvari. Uveren je da više ništa ne može da ga iznenadi. Ipak, posmatra dvoje mladih i kao da bi da snimi jednu fotografiju ne bi li pronašao svoju prošlost neizmenjenu.

– Ovamo sam dolazio s tvojom majkom – kaže, podižući masku na ćelo. – Podsećate me na nas dvoje – doda dubokim glasom koji odjekuje u špilji i tera ih da pocrvene.

Salvatoreovi roditelji se vole, drže se za ruke kad izađu da se prošetaju. Bore, seda kosa, ćak i dosada koja ih često prati, ne sprećava Salvatorea da na njihovu mladost gleda kao na nešto što dopunjuje njegovu. Na krug ćijim se tragovima vraća, duboku brazdu, trajnu priću koju treba preneti dalje.

– Sad je ovo vaša špilja. Krhka ravnoteža koju valja saćuvati. Ćekam vas u ćamcu. – Salvatoreov otac ih gleda i smeška se pre no što nestane u vodi.

Njegove reći ostaju zarobljene, njih dvoje nose njihov teret, prihvataju ga plutajući s licem u vodi, oćima koje ih pećkaju od soli. Vrtoglava visina plavog neba svedena na obli otvor kratera ćini ih sitnim i bespomoćnim. Nijedan život se ne može svesti na šemu, ipak strahuju da bi vreme moglo da se otme njihovoj kontroli, da će se probuditi ostareli, u toj još nedirnutoj pećini, i da neće imati šta jedno drugom da kažu.

Vrhovi prstiju poigravaju se na površini, dodiruju se, klize uz mišice, sve do ušiju i nosa.